

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 29 april 2026

Mål nr
T 5440-24

PARTER

Klagande

Y.A.

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Advokat M.T.

Motparter

1. Z.B.

2. A.B.

3. D.I.

4. D.K.

5. E.F.

6. O.Y.

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2024-06-20 i mål B 6245-24

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt M.T. till 14 228 kr. Av beloppet avser 11 382 kr arbete och 2 845 kr 50 öre mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Y.A. har yrkat att Högsta domstolen ska jämka skadestånden till 0 kr.

Z.B., A.B. och E.F. har motsatt sig ändring av hovrättens dom.

Övriga motparter har inte yttrat sig över överklagandet.

DOMSKÄL**Vad målet gäller**

1. Målet gäller tillämpningen av 2 kap. 4 § skadeståndslagen och särskilt hur skadeståndsskyldigheten ska bestämmas för barn som vållat skada genom uppsåtligt brott.

Bakgrund

2. Åklagaren väckte bevistalan mot Y.A. avseende försök till mord. Enligt gärningsbeskrivningen hade Y.A. försökt döda sex personer genom att skjuta och försöka skjuta mot dem med pistol, varvid en av dem hade träffats av ett skott i benet. Y.A. var 14 år vid gärningen.
3. Tingsrätten fann gärningen styrkt och bedömde den som sex fall av försök till mord. Y.A. hade vid det första skottet försökt skjuta en av målsägandena i ryggen med avsikt att döda honom. Han hade därefter avlossat ytterligare ett skott som träffade en annan målsägande i benet och sedan försökt skjuta målsäganden igen när han låg på marken, med avsikt att han skulle dö. Y.A. hade skjutit och försökt skjuta även mot övriga fyra målsägande och därvid varit likgiltig inför att också de skulle dö.
4. Enligt tingsrätten hade Y.A. utfört gärningen i syfte att döda personer i ett rivaliserande nätverk i utbyte mot ekonomisk ersättning. Inget hade dock framkommit som talade för att målsägandena ägnade sig åt kriminalitet eller hade någon koppling till något kriminellt nätverk.
5. Tingsrätten förpliktade Y.A. att – solidariskt med en man som dömdes för medhjälp till mordförsöken – betala skadestånd till målsägandena om drygt 1 360 000 kr. Av beloppet avsåg 1 250 000 kr kränkingsersättning. Enligt tingsrätten saknades tillräckliga skäl att jämka skadestånden.
6. Hovrätten har satt ned Y.A.s skadeståndsskyldighet till hälften, bland annat med hänsyn till att han vid full skadeståndsskyldighet skulle sakna möjlighet att betala skadestånden under överskådlig tid, vilket skulle riskera hans anpassning till samhället som vuxen. Hovrätten har också beaktat att

han hade utnyttjats som brottsverktyg av en äldre person, att denne ålagts fullt skadeståndsansvar och att målsägandena kunde förväntas få ersättning för sina skador enligt brottskadelagen (2014:322). Med hänsyn till brottens synnerliga allvar skulle jämkning dock inte ske till mindre än hälften av skadornas storlek.

7. I målet är det upplyst att Y.A. i ett annat brottmål har förpliktats att, solidariskt med annan, betala totalt 220 000 kr i skadestånd.

Allmänt om barns skadeståndsansvar

8. Regler om skadeståndsansvar på grund av eget vållande finns i 2 kap. skadeståndslagen. I 1–3 §§ anges under vilka förutsättningar skadevällaren ska ersätta personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada och skada på grund av kränkning genom brott. I 3 a § regleras skyldigheten att betala särskild anhörigersättning vid brott som orsakat någon annans död.

9. För barn gäller en särskild regel i 4 §. Där anges att den som i fall som avses i 1–3 a §§ vållar skada innan han eller hon har fyllt 18 år ska ersätta skadan i den utsträckning det är skäligt med hänsyn till ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

10. Regeln innebär att det – såvida inte skadeståndet medgivits eller vitsordats – i det enskilda fallet ska göras en bedömning av i vilken utsträckning det är skäligt att ålägga barnet ansvar för den skada som det har orsakat. Skälighetsbedömningen ger möjlighet att avpassa skadeståndsansvaret med hänsyn till barnets intellektuella utveckling och psykiska mognad samt ekonomiska förhållanden både på barnets och den skadelidandes sida.

Barnets ålder och utveckling

11. Att barn inte ska behöva svara skadeståndsrättsligt för sina handlingar i samma utsträckning som vuxna hänger samman med att barn i regel inte har samma förstånd och erfarenhet som vuxna och att de har sämre förmåga att förutse konsekvenserna av sina handlingar. Bedömningen av hur barnets ålder och utveckling ska beaktas vid bestämmande av skadestånd bör utgå från vad man i allmänhet kan förvänta sig av ett barn i en viss ålder. Som utgångspunkt gäller följaktligen att utrymmet för sådant beaktande minskar med stigande ålder.

12. De allra yngsta barnen anses inte ha nått den mognad och ha förvärvat det omdöme och de insikter som måste förutsättas för att de över huvud taget ska kunna åläggas något skadeståndsansvar (jfr ”Lekplatsen” NJA 1977 s. 186).

13. För barn i den andra änden av skalan, ungdomar i åldern 15–17 år, är utgångspunkten tvärtom att de ska bära ett fullt skadeståndsansvar. Endast undantagsvis kan det komma i fråga att för ungdomar i denna ålderskategori reducera skadeståndet med hänvisning till annat än ekonomiska förhållanden (jfr prop. 1972:5 s. 168 f. och 461 samt ”Datorsalen” Högsta domstolens dom den 9 december 2025 i mål B 1462-25 p. 20 och 21).

14. I den mån ett barn inte har en åldersadekvat kognitiv förmåga, till exempel på grund av en intellektuell funktionsnedsättning, kan det finnas skäl för en större reduktion än vad åldern i sig motiverar. För att det ska bli aktuellt måste det dock röra sig om en mera påtaglig avvikelse från det normala.

Ekonomiska förhållanden

15. Avgörande för om det finns förutsättningar för nedsättning av skadestånd med hänsyn till det skadevällande barnets ekonomiska

förhållanden är hur ett fullt skadeståndsansvar kan förutses påverka dennes möjlighet till återanpassning i samhället som vuxen. Den bedömningen ska utgå från vad som vid tidpunkten då skadeståndet bestäms rimligen kan antas om skadevållarens ekonomiska förhållanden i framtiden. I regel finns det därvid inte anledning att räkna med andra framtida förändringar än sådana som normalt följer med stigande ålder (jfr a. prop. s. 165).

16. Också förhållanden på den skadelidandes sida kan ha betydelse för frågan om nedsättning. Att den skadelidande kan få någon del av skadan ersatt ur en försäkring är sålunda något som kan beaktas till det skadevållande barnets fördel vid skälighetsbedömningen. Om barnet omfattas av en ansvarsförsäkring som täcker skadan, talar det tvärtom mot att skadeståndet sätts ned.

17. Att den skadelidande kan få ersättning för sin skada från staten enligt brottsskadelagen kan också tala för att det är möjligt att sätta ned skadeståndet (jfr ”Restaurang Nicole” NJA 1990 s. 196). Om skadeståndet avser kränkingsersättning, bör emellertid nedsättning göras med återhållsamhet, eftersom ersättningen syftar bland annat till att ge brottsoffret upprättelse för det angrepp som han eller hon utsatts för. Det syftet tillgodoses bäst när ersättningsansvaret åvilar gärningsmannen.

18. Som en allmän begränsning gäller att en reduktion av skadeståndet inte bör komma i fråga om det skulle bli oskäligt för den skadelidande (jfr a. prop. s. 462 och ”Datorsalen” p. 21). Det får framför allt betydelse när den skadelidande är en privatperson. I fråga om staten, en kommun eller ett stort företag finns det sällan skäl att avstå från reduktion med hänsyn till den skadelidandes intressen (jfr prop. 1975:12 s. 139 och ”Skolbranden I” NJA 1986 s. 193).

Handlingens beskaffenhet och andra omständigheter

19. Att barnets ålder och de ekonomiska förhållandena talar för en reduktion av skadeståndet är inte tillräckligt. Sådana omständigheter kan neutraliseras av andra faktorer, som leder till att det ändå är rimligt att den skadevällande får ersätta skadan fullt ut. Av särskild betydelse är här den skadegörande handlingens beskaffenhet.

20. Generellt gäller att möjligheten att reducera skadeståndet bör användas betydligt mer restriktivt vid uppsåtliga handlingar än vid oaktsamma gärningar (jfr prop. 1972:5 s. 462). Även i fråga om uppsåtliga handlingar kan det finnas skillnader mellan olika typfall. Det kan sålunda finnas anledning att vid skälighetsbedömningen se strängare på den situationen att någon orsakar en skada avsiktligen jämfört med situationen att skadan täcks endast av likgiltighetsuppsåt. Det har i rättspraxis beaktats om följderna av skadan har blivit allvarligare än beräknat (se ”Skolbranden II” NJA 1993 s. 727 med hänvisningar).

21. Om den skadevällande handlingen utgörs av ett brott, får det betydelse hur allvarligt brottet i fråga är. Högsta domstolen har i flera fall uttalat att jämkning av skadestånd vid uppsåtliga brott av allvarlig art kan komma i fråga endast under förutsättning att skyldigheten att utge ett ojämkat skadestånd måste antas på ett avgörande sätt äventyra skadevällarens anpassning i samhället (se ”Skolbranden II” med hänvisningar). Det har i de fallen varit fråga om personer över 15 år men även i de fall då skadevällaren är yngre bör nedsättning av skadestånd vid uppsåtliga brott av allvarligt slag ske med återhållsamhet.

Bedömningen i detta fall

22. Att Y.A. var 14 år vid gärningen talar för att skadestånden sätts ned. Med hänsyn till att han nästan hade uppnått den ålder då utgångspunkten är

fullt skadeståndsansvar kan hans ålder emellertid inte i sig läggas till grund för någon mer omfattande reduktion.

23. Vad som däremot talar med större styrka för att skadeståndsbeloppen sätts ned är att det – med hänsyn till vad som framkommit om Y.A.s ekonomiska förhållanden – måste antas att ett fullt skadeståndsansvar skulle komma att äventyra hans återanpassning i samhället som vuxen på ett avgörande sätt. Det gäller särskilt som han, enligt vad som har upplysts, i en annan dom har ålagts ytterligare skadeståndsskyldighet med ett högt belopp.

24. Det ska vidare beaktas att Y.A.s vuxne medgärningsman har ådömts ett fullt skadeståndsansvar samt att målsägandena – i den mån de inte blir ersatta på annat sätt – kan förväntas få rätt till brottsskadeersättning. Eftersom det i huvudsak är fråga om ersättning för kränkning bör emellertid, med beaktande av kränkingsersättningens funktion av upprättelse, den senare omständigheten ges begränsad betydelse.

25. När det gäller den skadevällande handlingens beskaffenhet ska det beaktas att det rör sig om avsiktliga brottsliga gärningar av synnerligen allvarligt slag. Viss hänsyn ska dock tas till att Y.A., enligt vad hovrätten har konstaterat, har utnyttjats på ett cyniskt sätt av en vuxen person.

26. Vid en samlad bedömning finns det skäl att reducera skadeståndsbeloppen med stöd av 2 kap. 4 § skadeståndslagen. De belopp som hovrätten har kommit fram till får anses vara skäliga. Någon ytterligare nedsättning av skadestånden bör alltså inte ske.

27. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

28. M.T. har yrkat ersättning för sitt arbete som rättshjälpsbiträde. Ersättning för arbete före ansökan om rättshjälp kan endast avse arbete som varit av mindre omfattning eller av brådskande art (se 27 § tredje stycket rättshjälpslagen). Det arbete som M.T. utförde innan ansökan gavs in var inte brådskande. Han är därmed endast berättigad till ersättning för sex timmars arbete i denna del (jfr NJA 2015 s. 352). Såvitt avser tiden efter ansökan bör han tillerkännas ersättning för ytterligare en timmes arbete.

I avgörandet har deltagit justitieråden Petter Asp, Stefan Reimer, Johan Danelius (referent), Margareta Brattström och Katrin Hollunger Wågnert. Föredragande har varit justitiesekreteraren Henning Natt och Dag.